

Ключевые слова: готовность учителей начальных классов, научная картина мира, структура готовности, подготовка в последипломном образовании.

Primakova V.V.

**THE STRUCTURE OF THE READINESS OF PRIMARY SCHOOL TEACHERS
TO THE FORMATION OF STUDENTS' SCIENTIFIC WORLD**

The paper considers the problem of training teachers in graduate education in the formation of the younger students the scientific world picture, delineated and described the structural components of preparedness for such activities.

Key words: willingness to primary school teachers, scientific world, the structure of readiness, pidgotovka in graduate education.

УДК 378

Смолінська О.Є.

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УНІВЕРСИТЕТСЬКОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ**

У статті проаналізована характерологічна типологія організаційних культур співвідносно з основним напрямом діяльності педагогічного університету, актуальними завданнями університетської освіти в цілому. Особливу увагу звернено на перспективи трансформаційних процесів, що зараз активно відбуваються в педагогічній освіті.

Ключові слова: університетська педагогічна освіта, організаційна культура, гуманізація.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Проблема гуманізації навчання та виховання у нашому інформаційно перенасиченому житті стала ключовою саме у зв'язку із обмеженням інформативних можливостей цих процесів, уневажненням фактору “першовідкривацтва” в інтелектуальному розвитку, що було прерогативою освіти. Суперечливість сучасного етапу розвитку вищої педагогічної освіти та невизначеність її майбутнього, щодо якого існує низка сценаріїв – від райдужних, як-от формування спільноти знань, до глибоко песимістичних, спричинили певну дезорієнтацію у галузі в цілому та в окремо взятих її установах зокрема. У цьому не слід “звинувачувати”, щоправда, лише сучасні тенденції, адже розрив між теорією та практикою, наукою та освітою існував здавна і не лише в Україні, проте саме сьогодні стимулювало відцентрові процеси, посиливши їх стрімкими технологічними новаціями та, головне, інформаційною навалою. Необхідність збереження освітою ознак цілісності, системності та поєднання їх із новаціями як в інституційній, так і в особистій площинах – актуальні завдання сучасної української вищої педагогічної освіти.

У нашому суспільстві триває активна дискусія щодо місця й ролі університетського знання, яке саме по собі не викликає заперечень, але коли йдеться про його професійну спрямованість (педагогічну, економічну, правничу, інженерну, медичну тощо) висловлюються сумніви з приводу доречності реалізації професійної підготовки через університет.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано розв'язання цієї проблеми. Проблеми університетської освіти розглядаються М. Квієком [2], О. Мещаніновим [5], Р. Кобилкіним [3], у збірниках наукових праць “Університетська автономія” Національного університету “Києво-Могилянська академія” [10], “Університетська автономія: її друзі та вороги” [11], “Покликання університету” [7]. Культурній проблематиці у вищій освіті присвячена книга Г. Хоружого [12], статті О. Романовського та співавторів [8, 9], В. Кубко [4], Парсяка В.Н. і Драгомірової І.М. [6]. Однак, попри значний науковий

інтерес до тематики, недостатньо дослідженою залишається університетська педагогічна освіта.

Мета статті – проаналізувавши суттєві характеристики організаційної культури педагогічного університету, обґрунтувати їх пов'язаність із основним напрямом його діяльності, ключовими суспільними процесами.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Університет, за своїм первинним призначенням, є об'єднанням, що виникло як реалізація потреб вчитися і навчати, таким чином відокремлюючи своїх учасників від інших людей (функція корпорації – “об'єднуючи відділяти”), та, з іншого боку, забезпечуючи циркуляцію знань (інформації) між різними рівнями соціуму (функція організації – “об'єднуючи зв'язувати”) [14]. Втілення цих функцій породжує, по-перше, різноманітність іпостасей університетського життя, отже й поліваріативність його впливів, та, по-друге, їх вибірковість і різноспрямованість. У сучасній професійній підготовці, коли технології оновлюються швидше, ніж студент встигає закінчити повний курс навчання, її націленість на інформативну складову – це можлива передумова особистої професійної неуспішності, тому, вочевидь, завданням вищої професійної освіти, у тому числі педагогічної, стає таке втілення процесу навчання, за якого провідним його складником буде не технологія, а професійне інформаційне буття, тобто свідоме продуктивне перебування у професії. Це зрозуміли вже у багатьох університетах, особливо тих, що безпосередньо пов'язані з технічним і технологічним процесами, тому й зовнішні та внутрішні зміни там відбуваються активніше, щоправда специфічно.

Окремо слід звернути увагу на ті трансформації, що відбуваються у вищій, зокрема педагогічній, освіті. Інновації, що активно втілюються, стосуються організації навчального процесу (кредитно-модульна система), вибірково-комунікативних процесів, відображаючи ринкове оточення педуніверситету, видозмінюючи його організаційну культуру за ринковим типом, перетворюють внутрішньоуніверситетське життя не лише зовнішньо, а й зачіпають глибші, культурні пласти, трансформуючи значення та смисли, уявлення та цінності, формуючи нові конфігурації, що, у свою чергу, стають чинниками наступних змін. Незважаючи на ринкові обставини існування, організаційна культура педагогічного університету не може набувати ознак адхократичної з її динамічністю, креативністю та здатністю до ризику, оскільки організації такого типу покликані виробляти принципово новий продукт [13], тому ці ознаки швидше будуть притаманні культурам технічних ВНЗ. Це зумовлено тим, що зміни у педагогіці не бувають стрімкими, оскільки інституція освіти забезпечує соціальну цілісність, часово-просторову єдність, отже її ключовий елемент – педагогічна освіта – повинна бути скоріше об'єктивно ортодоксальною, ніж суб'єктивно прогресивною. Те ж стосується і такого типу організаційної культури, як ринкова, де наріжним каменем є продуктивність, ефективність, конкурентоспроможність, що у наших умовах нівелюються такими факторами, як націленість на індивідуальну результативність, ще й відтерміновану, неможливість визначення прямої економічної ефективності (хтозна, яких учнів виплекають випускники конкретного педуніверситету), що ж до конкурентоспроможності, то головним “супротивником” педагогічного університету є його основний напрям підготовки, який передбачає у майбутньому низькооплачувані та морально високозатратні посади з не дуже високим соціальним статусом та залежністю від державної політики у царині освіти. Інакше кажучи, конкурентним середовищем для педагогічного університету не можуть бути інші навчальні заклади в регіоні, оскільки йдеться про високий ступінь залежності від держави, його духовну та соціальну місію, крім того, нашою системою педагогічної освіти передбачений фактор регіональності розміщення, отже, університети між собою прямо не конкурують.

Щодо інших типів – кланової (сімейної) та ієрархічної – то, з класичних культурологічних позицій, більш прийнятною є кланова з її батьківським ставленням як до працівників, так і до студентів, яка, проте, завдяки сформованій здатності вибачати (у комунікативних інтеракціях це взаємодія позицій “Батько-Дитина” [1]), сприятлива для

розвитку корупції, що з позицій існуючої культурної парадигми трактується як двостороння допомога сильнішого слабшому зі зміною позицій.

Ще один тип, який, у зв'язку із тим, що очільниками педагогічних ВНЗ часто є педагоги та керівники ще радянського освітньо-виховного зразка, діє в українських педагогічних університетах – це ієрархічний. Організаційна культура ієрархічного типу характеризується високим рівнем уваги до процедур (чітке планування, суворі звітність), основний пріоритет у діяльності – це довгостроковість і стабільність, отже й передбачуваність, високий рівень формалізації та значна структурованість місця праці (викладач підпорядкований завідувачу кафедри; деканові чи деканам, якщо викладає загальноуніверситетські дисципліни; завідувачам та працівникам різноманітних відділів та підрозділів; проректорам; ректору). Українські педагогічні університети виявляють риси ієрархічності, як і вся національна система освіти, через що знижується відповідальність викладача за якість виконання ним безпосередніх професійних обов'язків, а щодо культурно-інформаційного середовища зростає вагомість адміністративної діяльності на збиток педагогічній, що, запозичивши методи адміністрування, формалізується.

У пошуку найбільш відповідної сучасним реаліям культурологічної парадигми університетської педагогічної освіти, бачимо, що жодна з охарактеризованих вище зараз не спроможна забезпечити адекватне щодо суспільного запиту функціонування. Найближче до традиційної (тобто усталеної, звичної) перебувають кланова (сімейна) та ієрархічна, проте породжені ними протягом останніх десятиліть проблеми, зокрема коруптивність вищої освіти як її стала, на жаль, ознака та формалізація науки та освіти, що зумовлює глибоку стагнацію цієї сфери, є незмінними мішенями соціальних та професійних дискусій. Що ж до адхократичного та ринкового, то, вочевидь, це перспективніші із позицій університетського сьогодення типи, які, проте, розвиватимуться в Україні складно, зважаючи на поширеність та вкоріненість традиційних уявлень про вищу, особливо педагогічну, освіту, низький рівень осмислення проблем університетської освіти як у широких соціальних колах, так і на державному рівні, зрештою, через закономірний спротив змінам. Марек Квієк у праці “Університет і держава”, звертаючись до проблематики сучасного університету, зазначає, що “переосмислення університету сьогодні невіддільне від переосмислення держави [2, с. 75]”, таким чином, проблема культурної сутності університетської освіти є елементом проблематики сутності держави, її міцності, ступеня впливовості щодо всіх суспільних процесів. В Україні існує специфіка, яка зумовлена нашими культурно-історичними особливостями: з одного боку – нещодавнє виникнення держави зумовлює етап її ствердження, зміцнення, отже, й посилення впливовості не тільки на інституції, а й на особисті долі громадян (т. зв. етатизм), з іншого – сучасні тенденції формування глобального інформаційного суспільства суттєво уневажнюють державність як таку, розмивають її рамки, ставлять перед необхідністю вибору ринкової раціональності, індивідуалізації не у формі лідерства (вождизму, царизму тощо), а як суспільної форми співіснування особистостей.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, ідея університету, перероджуючись із орієнтації на універсум держави, нації в націленість на універсум людини, зазнає, перш за все, культурних змін, що не можуть розглядатися у відносно самозамкнутих дисциплінарних контекстах, натомість відображаються одночасно у педагогічних, економічних, політологічних та інших смислах, значеннях, цінностях. Перспективи університетської педагогічної освіти вбачаємо у її внутрішній культурній зміні на принципах гуманізму, дитиноцентризму та критично-реалістичного переосмислення буття.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Люди, которые играют в игры / Э. Берн. – С.-Пб.: Лениздат, 1992. – 400 с.
2. Квієк М. Університет і держава: вивчення глобальних трансформацій / Марек Квієк; пер. з англ. Т. Цимбала. – К.: Таксон, 2009. – 380 с.

3. Кобылкин Р.А. Ценности высшего образования в культурной динамике общества: автореф. дис. ... канд. философ. наук: спец. 24.00.01 "Теория и история культуры" [Электронный ресурс] / Р.А. Кобылкин. – Волгоград, 2006. – Режим доступа: <http://www.disscat.com>
4. Кубко В. Корпоративна культура як об'єднальна основа вищих навчальних закладів [Електронний ресурс] / Валентина Кубко // Вісник Книжкової палати. – 2011. – № 11. – Режим доступа: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VKP/2011_11/st16.pdf
5. Мещанинов О. П. Сучасні моделі розвитку університетської освіти в Україні: автореф. дис. ... доктора пед. наук: спец. 13.00.04 "Теорія та методика професійної освіти" / О.П. Мещанинов. – К., 2005. – 40 с.
6. Парсяк В.Н. Корпоративна культура вищих навчальних закладів: сутність і складові / В.Н. Парсяк, І.М. Драгомірова // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – № 2 (92). – С. 97-104.
7. Покликання університету: Збірник наукових праць / [відп. ред. О.Гомілко]. – К.: РІА "ЯНКО"; "Веселка", 2005. – 304 с.
8. Романовський О. Корпоративна культура вищого навчального закладу / О. Романовський, Ю. Романовська, О. Романовська // Рідна школа. – 2010. – № 11. – С. 69-73
9. Романовський О. Університетська (академічна) корпоративна культура / О. Романовський, Ю. Романовська, О. Романовська // Освіта і управління. – 2011. – Т. 14, № 1. – С. 141-150.
10. Університетська автономія / [упор. С. Квіт, Г. Касьянов, Т. Ярошенко, К. Сігов, Л. Фінберг] // Дух і Літера. – 2008. – № 19. – 366 с.
11. Університетська автономія: її друзі та вороги: пер. з пол., англ. – К.: Таксон, 2008. – 180 с.
12. Хоружий Г.Ф. Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти / Григорій Фокович Хоружий. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2012. – 320 с.
13. Шумейко М.В. Типология корпоративной культуры [Электронный ресурс] / Михаил Валерьевич Шумейко // Общество: политика, экономика, право: Научный ежегодник. Выпуск 1. – Краснодар: Издательский дом "ХОРС", 2008. – Режим доступа: <http://dom-hors.ru/issue/pep/3-2008-1/shumeyko.pdf>
14. Якимова З.В., Николаева В.И. Организационная и корпоративная культура: точки пересечения и специфические особенности / З.В. Якимова, В.И. Николаева // Проблемы и перспективы развития экономики и управления: материалы международной заочной научно-практической конференции, 19 октября 2011 г. [Электронный ресурс] / Режим доступа: <http://sibac.info>

Смолинская О.Е.

*ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ УНИВЕРСИТЕТСКОГО ПЕДАГОГИЧЕСКОГО
ОБРАЗОВАНИЯ: КУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКИЙ АСПЕКТ*

В статье проанализирована характерологическая типология организационных культур соотносительно с основным направлением деятельности педагогического университета, актуальными задачами университетского образования в целом. Особое внимание уделено перспективам трансформационных процессов, происходящих в педагогическом образовании.

Ключевые слова: университетское педагогическое образование, организационная культура, гуманизация.

Smolinska O.Ye.

*PERSPECTIVES OF UNIVERSITY PEDAGOGICAL EDUCATION DEVELOPMENT:
CULTURILOGICAL ASPECT*

The article deals with the analysis of characterological typology of organizational culture in correlation with the main direction of pedagogical university activities, actual tasks of university education at all. A special attention is paid on the perspectives of transformation processes and now it actively takes place in pedagogical education.

Key words: university pedagogical education, organizational culture, humanization.